

En ny dag har meldt sin ankomst til Finnmarksvidda. Blir den til velsignelse for folket der?

Slottet i Biddjovagge

Av Idar Kristiansen
Foto: Allan Iversen

● **Som et industriens Soria Moria ligger det midt inne på Finnmarksvidda, der mennesker med maskiner borer seg stadig dypere inn i samenes hellige fjell. Det er kobberkonsentrat som utvinnes av gråsteinen, og man regner med at her er nok for minst 16 års drift. Men hvordan finner reindriftsamer seg til rette som gruvarbeidere?**

Samenes hellige fjell, gaisene, langt inne i det vide Finnmarken, er ikke mye hellige lenger. Mennesker fra steder hvor man aldri har hørt om den mystiske og mektige Stalloskikkelsen med følget av trollkyndige noaider, er kommet med traktorer og biler og boremaskiner. Med suveren forakt for hva som sømmer seg, har de på menneske-marks vis boret seg flere hundre meter ned i dypet, inn til selve marginen i de hellige fjell. Og som samenes synet meget vel om marginen i reinsdyrenes bein, synes de fremmede vel om

marginen i fjellene – den de selv kaller kobber.

De suger den sammen med gråstein opp fra dypet, sender det hele inn i knusere og tromler og flotasjonsceller og skiller det edle kobberkonsentrat fra den uedle gråstein. Når ett år er gått, kan de sitte igjen med noe slikt som 16 000 tonn edelt og 235 000 tonn uedelt. Det edle kobberkonsentratet sender de til Spania og får mange penger for det. Det uedle kaster de foraktfullt fra seg, slik man gjerne gjør med gråstein her til lands.

Midtveis mellom Muonio og Alta og mellom Utsjoki og Skibotn ligger samebyen Kautokeino, navnet betyr da også midtveis. Fire mil fra «Midtveis» har de fremmede funnet en virkelig lovende gaise, med så mye kobber i seg at det rekker for 16 år – minst. Tre hundre meter ned i Biddjovagge har man boret seg til nå, og langt lenger ned har man tenkt seg. Der nede i dypet regner man med å finne langt mer kobber enn man til nå har funnet oppe i dagen, enda det ikke er så lite. Femti tonn pr. døgn er gjennomsnitt, forteller

verksdirektør Hugås. Han er fornøyd, selv om det edle ikke utgjør mer enn 1,5 prosent mot det uedles 98,5 prosent. Riktig storfornøyd er han når det edle utgjør hele 3 prosent. Det kan man så vel forstå, når man hører at de 3 prosentene for tre døgn representerer kobberkonsentrat til en verdi av en kvart million kroner. Ikke til å undres over at gaise-margen er ettertraktet!

Hugås vet om kobbermalm nok til at 100 personer i Biddjovagge har tilstrekkelig å sysle med i 16 år fremover, når de skal forvandle den til klingende mynt. Tro bare ikke at det tilfredsstiller de fremmede. Neste sommer skal man sette igang storstilet letteaksjon etter enda mer marg. Tydelig at den smaker!

Et industriens Soria Moria

Sameland, det fattige, er rikt nok i flekkene. Derom vitner bl.a. slottet i Biddjovagge, slottet med 2000 kvadratmeter gulvflate, fire etasjer, 100 sengeplasser i «Natthuset» som er innkvarteringsavdeling, pluss «Daghus» med bl.a. hobbyavdeling, badeavdeling, kjøkken, kantine og kontorer, foruten driftsavdeling med et støynivå som får jet-brølene over Fornebu til å fortone seg som midnattssolnetters sakte sus i dvergbjørkene langs Stourajavve.

Slottet i Biddjovagge ligger som et Soria Moria mer enn 700 meter over havet. 700 meter er høyt på den 70. breddegrad, der blomster som sydpå trives nær Galdhøpiggen, hutrende haker seg ned langs fjæresteinene. Den ikke-orienterte viddevandrer som i myggtider over mosemyrer og reinlavmarker i lysfylte døgn dras nordover

Litt av en brytpresse! Nærmere 50 kg veier denne klumpen av kobberkis.

Til vj: Fra vakuumsrommene drysser kobberstøvet uavbrutt. Det er gullverd!

Under: Et uventet syn på Finnmarksvidda. Som et moderne Soria Moria ligger det fireetasjes «slottet» i Biddjovagge på skråningen av et av samenes hellige fjell.

av en magnetisk midnattsol, vil gni seg forvirret i øynene ved synet av slottet i Biddjovagge, og tro at han i sin blåøyhet har stirret for dypt og lenge i ett eller annet fortrollet saiva-tjern, slik at han er blitt fullstendig synskvrevet. For ingensteds står der skrevet, hverken hos J. A. Friis eller Matti Aikio eller Just K. Qvigstad, at slottsbygninger finnes der ulveflokker i forgangne år på skaresne jaget rein i nordlysnetter. Fireetasjes slott i Biddjovagge? Dra til Zanzibar!

Men slottet er intet Fata Morgana. Det ligger der, i sommerdagen som i vinternatten, og er for tiden hjem for mer enn 70 arbeidere, som i to 12 timers skift pr. døgn skiftes om å arbeide, eller for den saks skyld om å sove. Hvis de da ikke har annet å ta seg til, som f.eks. å spille fotball mot flysoldatene eller lærerne i Kautokeino, eller brunstig beruset å hamre på en av de ti kvinnelige ansattes så sørgelig ofte stengte dør i timene hinsides midnatt. Titt tiskes at gid de ti var ti ganger ti!

Akk, akk! Det er ikke alltid greit å være langt hjemmefra. Og fire mil er like langt som forti, i alle fall når man er kvinnelos i Biddjovagge og ilskne isstormer uler over vidda fra nord eller øst. Hva hjelper det da om man tilfeldigvis er en av de få som har sugd morsmelk i Kautokeino. «bare» 41 små kilometer borte!

Svært mange av Kautokeinos innfødte er det ikke som har arbeid i Biddjovagge, enda de som skatter til Kauto-

keino er like mange som kilometrene mellom slottet og Kautokeino Turisthotell, det eneste sted i kommunen hvor en reisende kan døyve sin tørst med et glass pils, og innfødte slett ikke alltid kan det. De 41 Biddjovaggeslitterne som deler sine veljortjente grunker med Kautokeino kommune, er for en stor del innflyttere som i egenkap av ingeniører, kontorfolk, etc. har funnet ut at også de meget vel kan tenke seg å leve av kobber-margen i Biddjovagges mindre eller større dyp, og derfor har latt seg innskrive i mantallet som borgere av landets største kommune.

Når ikke flere av Kautokeinos kvinner og karer enn tilfelle er for tiden ferdig i Biddjovagge, er grunnene så vidt vites vesentlig to. Den ene er at forholdsvis få er kvalifisert på linje med arbeidskraft fra fjernere steder. Den andre er at ikke alle av viddas barn like lett kan omstille seg fra et liv etter kalender til et liv etter klokke. Men alt dette vil nok med tiden rette på seg, mener Hugås. Med de kobber-sultne menneskene i Biddjovagge, disse menneskene som kan regne sine økonomiske aner tilbake til Bleikvassil Gruber, er klokka for alvor kommet til flyttsamefolket i Finnmark.

Vann er verdifullt

Ikke alle i Kautokeino er like begeistret for slottet i Biddjovagge, selv om få vet at det kobber-holdige oljevannet fra flotasjonscellene som i en mengde av omtrent 40 kubikkmeter pr. time ikke kan renses for ny-bruk, etter hvert skal fylle kunstige sjøer å ca. 800 dekar. — 800 dekar er ikke store biten av Finnmarksvidda, mener driftsdirek-

tøren, og det har han jo rett i. Rett har også den som sier at Finnmarksvidda er ikke store biten av jordens overflate...

40 av 110 kubikkmeter forbrukt vann pr. time blir altså i form av en tjære-liknende substans som selv den tørreste tørste i det svoveldampende hinsidige neppe ville dromme om å tvette sine føtter i, langt mindre drikke, samlet i miniatyrtugaver av Svartehevet. Javel. Men hva med de øvrige 70 kubikkmeterne? Forsvinner de som damp ut i den lunefulle luft over vidjekkjer og mosegul eller vinterhvit vidde?

Aldes ikke!
Midt inne på Finnmarksvidda, mellom tusener av sjøer som blinker lik sølv under solen eller lik gull under den gamle måne, er vanlig norsk vann merkelig nok mangelvarer. Fra Reisa-vassdragets kilder 8 kilometer borte og 300 meter nede, pumpes Biddjovaggegruven vann opp gjennom rørledninger med et trykk på noenogtredve kilo pr. kvadratcentimeter. Dette er dog på ingen måte tilstrekkelig. Derfor akter man å sende de omtalte 70 kubikkmeterne ut på ny runde gjennom rør og flotasjonsceller og alt som dertil hører, etter at samtlige 110 først har vært innom et svært fortykningsanlegg som er under oppføring utenfor slottsveggene.

Vann er i visse tilfelle langt mer verdifullt enn selv den argeste avholdsagitorer utbasunerer i losjelokalet.

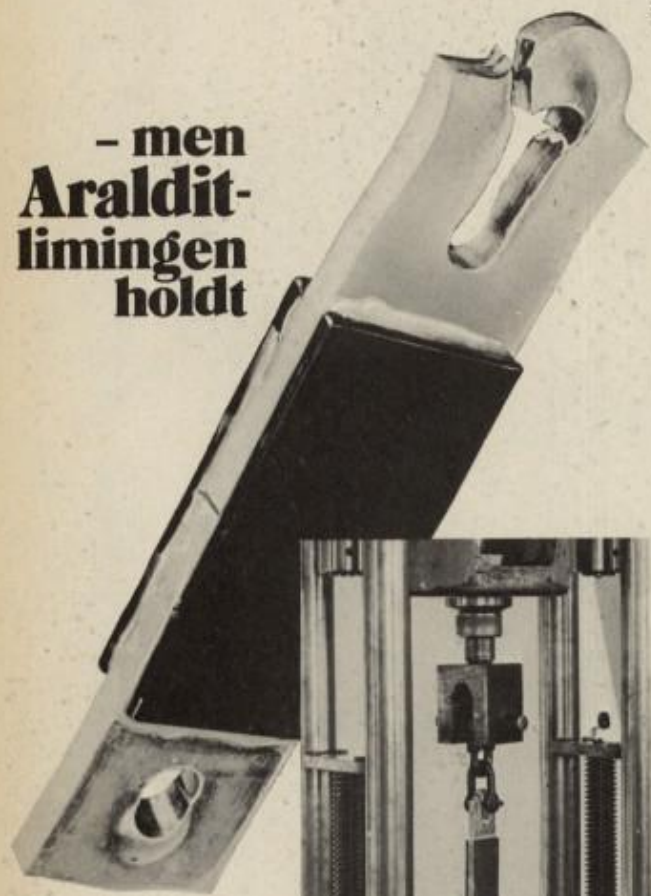
De som er minst fornøyd med Biddjovagge, er endel reineiere som ikke liker at storkapitalen uten videre tilra-ner seg biter av deres matfat, og som ikke ulogisk krever erstatning for redu-

Forts. side 52

Verkstedsdirektør Hugås i haugen av kobberkonsentrat. Denne haugen er verd ca. en kvart million kroner.

4,5 tonn - da røk metallet!

- men
Araldit-
limingen
holdt

Ytterligere testing ved Oslo Materialprøveanstalt viste at limingen holdt 9 tonn! Aluminiums-stykkene er plasert ende mot ende og limt fast mellom to stålplater. Bildet viser hvordan hullene ble trukket ut ved 4,5 tonns strekk.

Araldit brukes i bil, fly og romskip, i bygningsindustrien, i finmekanisk, optisk og elektronisk industri, og i forskjellige håndverk i stedet for sveising, loddning, nagling, etc. Vi bruker det selv ved reparasjon av broer og damanlegg. Araldit limer metaller, tre, glass, gummi, lær, hård plast, osv. Araldit epoxy lim føres av farvehandlere, dagligvare-, byggevare- og jernvareforretninger.

Oslo Materialprøveanstalt – prøvestykket fastspent i strekkapparat.

det holder!

H. Sigurd Hesselberg

NORGENS GT. 1. POSTBOKS 13. OSLO T. *31 72 90

Underveis mot . . .

Forts. fra side 50

trenger ikke fortelle deg navnet på nevøen.

Donalds hjerne var tom for tanker, bortsett fra at den forlangte handling.

Golightly fortsatte å snakke:

— Vi fant ut en god del om deg da vi ringte til leiligheten din, den unge mannen du deler den med, sa at du plutselig fant på å dra på ferie i utlandet. Han virket snurt over at du ikke tok ham med deg, dere hadde trettet kraftig om det, etter hva han sa: Så vi har vært på utkikk etter deg. Du ville ha gjort lurene i å holde deg i ro. Vi visste ikke hvilken vei du ville ta, så der stod stakkars Golly, oppdagelsesbetjent Golightly som du vel har gjetten nå, og ble våt. Jeg kunne ha arrestert deg og forhørt deg, men jeg var litt nerves, tenkte at du kanskje hadde en pistol. *Har du det forresten?*

Bak dem var lysene av en bil, som blinket alt i ett. Donalds fingre rørte ved kaldt metall i lommen. Han holdt den ene hånden der mens han sa: — Hvorfor skulle ikke jeg kunne reise utenlands? Det er ikke noen forbrytelse.

— Nei, men du gjorde et par feilgrep. Ikke bevisste, slike som mine. Du sa at fru Ford ble drept ved syttiden. Det stemmer, men det ble ikke sagt noe om det i radioen.

— Ditt ord mot mitt. Jeg nekter for at jeg har sagt det.

— Enda en ting. Et vitne så deg gå ut av huset. Kjente deg ikke, men gav oss en beskrivelse og sa at han ville kjenne deg igjen.

— Ett vitne. En god skrankeadvokat kunne...

— Du plystret den lille, fengende melodien. Din yndlingssang, ikke sant? Han oppfattet den tydelig og klart. Og Golightly begynte å synge:

— *Bær nå den gutt som konge skal være,*

fremover havet til Skye.

Dermed hendte to ting samtidig. Bilen som hadde blinket, kjørte nærmere og tente et søkelys, og en sirene begynte å ule. Og Golightly ropte: — Gi meg den pistolen! Og han kastet seg over rattet mens han låste Donalds høyre hånd inn mot lommen hans.

Donald rakk bare å oppfatte at han ikke hadde kontroll over bilen lenger, og til å tenke tilbake at ubellet hadde forfulgt ham hele livet igjennom. Og deretter var alt mørke.

Polylightly våknet i en sykehusseng. Politispektøren stirret på ham.

— Du er en tosk, Golly. Bare rifter og skrammer men du er heldig som lever. Det er mer enn Grant gjør.

— Død?

— En glassplint gjennom strupen da dere kjørte utfor. Du hadde ikke behov å sette deg inn i bilen hans overhodet. Du kunne bare latt oss vite hvilken vei han tok. Det var alt du hadde å gjøre.

— Ja, sir. Da virket det som en god idé.

— Og hvorfor pokker gikk du ut fra kaféen sammen med ham?

— Jeg måtte det, sir. Jeg hadde ertet ham opp, jeg forsnakket meg. Han fikk mistanke til meg.

— Ikke vent deg noen medalje, sa politispektøren. — Hva slags forsnakkelse?

Golightly fortalte ham det. — Han forsnakket seg også. Han nevnte et tidspunkt da hun ble drept, men det ville han naturligvis ha benektet. Han brøt sammen da jeg fortalte at vi hadde et vitne som hadde sett ham forlate huset og hørt ham plystre den sangen

du vet. *Skye-båtmenenes sang*. En fyr i landsbyen sa at han var glad i den.

— Vi hadde ikke noen vitner.

— Nei, sir. Men det visste ikke han.

Og han var glad i den sangen, plystret den stadig i bilen. Golightly la dydig til: — Jeg liker ikke plystring. Dårleg manerer, dårlig vane. Kan få en opp i vanskeligheter.

Slottet i . . .

Forts. fra side 17

sert beiteområder. Av betydning for dem er det også at anleggsveien griper forstyrrende inn i reinsens vandringer. På den annen side, hevdes det — bl.a. av lappefogd Ole K. Sara — har samene store fordeler av at veien gjør det mulig å transportere levende reinsdyr fra innlastingsramper nær Biddjovagge fram til Kautokeino Produksjonslags slakteri på kirkestedet. Kjøttet blir muligens mer verdifullt slik.

I det hele tatt synes det som om Biddjovagge-bygget har en forståelsesfull venn i lappefogden. Med atskillig talent synger han sangen om gullet gave og storindustriens velsignelse i et varmfattig land for varger. På bakgrunn av alle sure hengehueres dystre spådommer i anleggets fødselsperiode er han overrasket over med hvilken broderlig kjærlighet Biddjovagge og Kautokeino omfavner hverandre. Dette skyldes flere gode ting — ikke minst den at gruvearbeideren og folk i reindriftsnæringen utnytter den samme barske natur, noe som skaper betydelig mental samhørighet, siterer lappefogd Sara etter en betydelig mann innen gullkantet gruve drift.

Reindrift og industri

Lappefogden synes videre at det er grunn til et hjertelig hurra for de kobber-slantene som man fra Biddjovagge kaster i en langtfra overfylt kommunkasse, noe som betyr at slantene i neste omgang — om enn i slett synlig grad — kommer samtlige Kautokeino-boere til gode, også de som lever av reindrift. Og sist, men absolutt ikke minst, synes han det er grunn til en glad jolk i anledning av at næringslivet i distriktet blir mer differensiert, slik at den enkelte arbeidssøker har flere muligheter å velge mellom.

— I tidligere tider var det jo slik at allerede i og med fødselen var samten tildelt sitt yrke. Det fantes intet alternativ til reindriftsnæringen, slår Ole K. Sara fast. — Men med ulike mentale og fysiske forutsetninger måtte nødvendigvis resultatet av den enkeltes innsats bli ganske forskjellig. Ikke enhver same kan best realisere sine talenter gjennom reindriftsnæringen!

Nei vel. Men av 129 arbeidere som er blitt ansatt siden gruve driften kom i gang for vel et år siden, har ca. 60 mann sluttet. Sannsynligvis har de funnet ut at selv ikke i Biddjovagge er det helt enkelt å realisere sine talenter, da særlig ikke slike som det er vanskelig å få øye på.

Likevel — ingen grunn til å fortvile! Slottet i Biddjovagge er et faktum. Menneskemerkene borer seg daglig dypere ned i berget det blå, andre berg står for tur til å tappes, til glede for noen, til gremmelse for andre. Fremt får vi *håpe* at samene blir lykkeligere av å innrette seg etter klokka enn de var den gang de innrettet seg etter naturen i nordlys- og natssollandet der nord.

Så er sagt: Selv i døden er det håp.

